

บทที่ 1

บทนำ

1. ภูมิหลัง

เครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มีผลกระทบต่อสุขภาพทางกาย ทางจิต และปัญหาทางสังคม จากรายงานสถานการณ์สุรา ประจำปี 2553 ของศูนย์วิจัยปัญหาสุรา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข พบว่า การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก่อให้เกิดโรคภัยกว่า 60 ชนิด ทำให้มีผลต่อการเสียชีวิตก่อนวัยอันสมควร และความพิการของประชากรโลก และประมาณการว่าคร่าชีวิตประชากรโลกถึง 2.5 ล้านคนในปี พ.ศ. 2547 และในจำนวนนี้มีเยาวชนที่มีอายุ 15 ถึง 29 ปี อยู่ประมาณ 320,000 ราย และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ยังมีความสัมพันธ์กับปัญหาทางสังคมและเศรษฐกิจ ที่ส่งผลถึงศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ การเติบโตทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาของสังคมโดยรวม ในประเทศไทยนั้น การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ถือว่าเป็นปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพลำดับที่สอง ที่ให้เกิดภาวะโรคคิดเป็นร้อยละ 8.1 ของภาวะโรคทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยนานาชาติอย่างชัดเจน เช่น โรคตับแข็ง โรคหลอดเลือดและหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคจิต โรคมะเร็งชนิดต่าง ๆ และปริมาณการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทยมีมูลค่าสูงถึงปีละ 1.51 แสนล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 1.97 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ภายใต้สถานการณ์การค้าเสรีของประเทศไทยกับคู่ค้าประเทศต่าง ๆ มีผลทำให้ธุรกิจการค้าเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีการขยายตัวมากขึ้น ในเดือนพฤษภาคม 2553 ที่ผ่านมานี้ สภานาอนามัยโลก (World Health Assembly) ได้ลงมติรับรองแผนยุทธศาสตร์โลกเพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ คือ “ปัญหาสุราในโลกเสรี” (Alcohol Problems in the Globalized World) ซึ่งจะครอบคลุมข้อมูล 2 เรื่อง คือ 1) แผนยุทธศาสตร์โลกเพื่อลดการบริโภคแอลกอฮอล์ขององค์การอนามัยโลก และ 2) การค้าเสรีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ นับเป็นโอกาสที่สำคัญอีกหนึ่งก้าวของประวัติศาสตร์โลกด้านสาธารณสุข ที่นานาประเทศทั่วโลกตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่เกิดจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งสอดคล้องกับจังหวะก้าวของประเทศไทยเช่นกัน ที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ออกกฎหมายพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 และได้มีการผลักดันให้มีการบังคับใช้พระราชบัญญัตินี้ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง

และจากการร่วมมือของทุกภาคส่วนผลักดันให้เกิดการพัฒนากรอบ และทิศทางของแผน ยุทธศาสตร์นโยบายแอลกอฮอล์ระดับชาติ ที่มีความชัดเจนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ในการควบคุมขนาดและความรุนแรงในการที่จะจัดการกับปัญหาจากการบริโภคเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ ที่เป็นภัยคุกคามสุขภาพของสังคมไทย (ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา, 2553 : 127-130)

จากรายงานของศูนย์วิจัยปัญหาสุรา ในการสำรวจสถานการณ์ของพฤติกรรมเครื่องดื่ม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ผิดปกติ ด้วยการสำรวจระดับชาติสุขภาพจิตระดับชาติ พ.ศ. 2551 จากข้อมูลตัวอย่างทั้งหมด 17,140 คน ได้นำมาถ่วงน้ำหนัก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นตัวแทน ประชากรแล้วคำนวณวิเคราะห์ผล พบว่าความชุกของความคิดผิดปกติพฤติกรรมดื่มสุรา (Alcohol Use Disorders) ของประชากรไทยอายุ 15-59 ปี สูงถึงร้อยละ 10.9 (95% CI, 10.1-11.7) หรือประมาณ 5.3 ล้านคน โดยผู้ชายพบมากกว่าผู้หญิงเกือบ 9 เท่า ประชากรในภาคเหนือพบ ความชุกของความคิดผิดปกติของพฤติกรรมดื่มสุราสูงสุด ถึงร้อยละ 13.3 รองลงมาเป็นภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 11.5 ส่วนภาคใต้มีความชุกของความคิดผิดปกติของพฤติกรรมดื่ม สุราต่ำที่สุด คือ ร้อยละ 8.8 กลุ่มผู้ที่มีความผิดปกติของพฤติกรรมดื่มสุรามีอายุระหว่าง 25 - 34 ปี มากที่สุด คือร้อยละ 32 ขณะที่รองลงมาคืออายุระหว่าง 15 - 24 ปี คือ ร้อยละ 23 ความผิดปกติของพฤติกรรมดื่มสุรา (Alcohol Use Disorders) ประกอบด้วย 2 กลุ่มโรค ได้แก่ ภาวะดื่มสุราแบบอันตราย (Alcohol Abuse) และ ภาวะติดสุรา (Alcohol Dependence) และจากผลการสำรวจพบความชุกของภาวะการดื่มสุราแบบอันตราย (Alcohol Abuse) ร้อยละ 4.2 (95%CI, 3.8-4.8) หรือประมาณ 2.1 ล้านคน และความชุกของภาวะติดสุรา (Alcohol Dependence) เป็นร้อยละ 6.6 (95%CI, 6.0-7.2) หรือประมาณ 3.2 ล้านคน จะเห็นได้ ว่านอกจากปัญหาด้านสุขภาพทางกายแล้ว เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกประเภทยังมีผลกระทบต่อ สุขภาพจิตของประชาชนด้วย (ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา, 2553 : 17-36)

ส่วนในด้านสถานการณ์การเข้าถึงการบริโภค และผลกระทบจากการบริโภคเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ในกลุ่มเยาวชนไทย ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา พบว่า ใน เยาวชนไทยอายุ 12 - 19 ปี มีประสบการณ์การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แล้วในชีวิตประมาณร้อยละ 20 - 40 ในกลุ่มผู้ชาย และ ร้อยละ 9 - 24 ในกลุ่มผู้หญิง และพบว่าเยาวชนระดับชั้นเรียน ม.1, 3, 5 และ ปวช.2 เพศชายมีประสบการณ์การดื่มแล้วในชีวิตร้อยละ 39.8 ส่วนเพศหญิงร้อยละ 24.5 หากเคยมี ประสบการณ์การดื่มแล้วจะมีแนวโน้มเป็นผู้ดื่มอย่างต่อเนื่อง : มากถึงสองในสามของเยาวชน ชาย และเกือบครึ่งหนึ่งของเยาวชนหญิงที่เคยมีประสบการณ์การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แล้ว ในชีวิตจะมีพฤติกรรมดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ภายใน 30 วัน อีกทั้งความชุกของพฤติกรรม

จังหวัดหนองคาย โดย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดหนองคาย และสำนักงานสาธารณสุขอำเภอทุกแห่ง ได้ทำการศึกษาเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์และพฤติกรรมการใช้บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนจังหวัดหนองคาย พบว่า ประชาชนอายุ 15-74 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 18.3 (104,130 คน) ดื่มสุราหรือเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์เป็นประจำ และร้อยละ 4.97 (29,387 คน) ดื่มนาน ๆ ครั้ง ส่วนประเภทของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ประชากรนิยมดื่มมากที่สุด ได้แก่ เบียร์และสุราขาว คิดเป็นร้อยละ 33.0 และ 32.3 ตามลำดับ ขณะที่ผลสำรวจจากนักเรียนมัธยมศึกษาในหนองคาย พบว่า นักเรียนชายและหญิงที่ดื่มสุราซึ่งมีอายุ 14-16 ปี และระบุว่าเริ่มดื่มตั้งแต่อายุระหว่าง 13-14 ปี ด้วยอัตราส่วนสูงที่สุดประมาณร้อยละ 44 และ 46 ตามลำดับ ส่วนนักเรียนชายและหญิงที่อายุ 17-20 ปี ระบุว่าเริ่มดื่มเมื่ออายุ 15-16 ปี สูงสุดด้วยอัตราใกล้เคียงกันคือประมาณร้อยละ 43 และ 40 ตามลำดับ จึงมีแนวโน้มว่านักเรียนเริ่มหัดดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เมื่ออายุน้อยลงเรื่อย ๆ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดหนองคาย, 2553 : 36-51)

ในด้านผลการศึกษาผลกระทบของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่จังหวัดหนองคาย พบว่า กลุ่มที่ดื่มประจำในเพศชายมีรายงานว่าเกิดปัญหาทะเลาะวิวาทเป็นอันดับหนึ่งคือ ร้อยละ 45.6 ตามมาด้วยปัญหาสุขภาพ และปัญหาอุบัติเหตุร้อยละ 32.9 และ 30.1 ตามลำดับ ส่วนเพศหญิงที่ดื่มประจำรายงานว่าเกิดปัญหาทะเลาะวิวาท ปัญหาสุขภาพ และปัญหาอุบัติเหตุร้อยละ 33.2, 19.7 และ 4.8 ตามลำดับ และยังพบว่าการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทำให้เกิดอันตรายหรือปัญหากับผู้ดื่มมากขึ้นตามปริมาณการดื่มที่มากขึ้นด้วย โดยพบว่าอัตราส่วนของปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ดื่มทั้งด้านการทะเลาะวิวาท ด้านสุขภาพ และอุบัติเหตุมีมากที่สุดในกลุ่มที่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ “ประจำ” จะลดน้อยลงในกลุ่มที่ดื่ม “ครั้งคราว” และน้อยที่สุดในกลุ่มที่ “หยุดดื่ม” ปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดทั้งผู้ดื่มผู้หญิงและผู้ชาย ดังนี้ ปัญหาการทะเลาะวิวาทเกิดกับชายดื่มประจำมากกว่าชายหยุดดื่มเกือบ 6 เท่า เกิดกับหญิงดื่มประจำมากกว่าหญิงหยุดดื่มเกือบ 14 เท่า ปัญหาสุขภาพของชายดื่มประจำเกิดขึ้นมากกว่าชายหยุดดื่มถึง 3 เท่ากว่า และในกลุ่มหญิงดื่มประจำสูงถึง 9 เท่า เมื่อเทียบกับหญิงที่หยุดดื่ม และปัญหาอุบัติเหตุ ซึ่งเกิดกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิงนั้น เกิดกับชายดื่มประจำมากกว่าชายหยุดดื่มถึง 7 เท่า เกิดกับหญิงดื่มประจำสูงเกือบ 14 เท่า เมื่อเทียบกับผู้หญิงหยุดดื่ม ซึ่งในปี 2553 มีผู้ป่วยด้วยโรคตับแข็ง ร้อยละ 0.6 (3,622 คน) โรคพิษสุราเรื้อรัง ร้อยละ 0.7 (4,624 คน) และในด้านการสำรวจการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของร้านผู้จำหน่าย ในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย จากการสำรวจข้อมูลด้านมาตรการควบคุมการโฆษณาที่มีการกระทำความผิดถึง

ร้อยละ 95.65 ด้านมาตรการจำกัดการเข้าถึงและการหาซื้อ การขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามเวลากำหนด มีการขายนอกเวลากำหนดถึง ร้อยละ 86.74 การขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้แก่เยาวชนอายุน้อยกว่า 20 ปี ร้อยละ 76.84 และมาตรการในการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในด้านการรณรงค์พบ ไม่มีป้ายห้ามจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แสดงไว้ในที่ชัดเจน ถึงร้อยละ 88.64 และผลของการศึกษาข้อมูลทางด้านคดีอาญาศาลจังหวัดหนองคาย ซึ่งมีสาเหตุมีการดื่มสุราเกี่ยวข้องเมื่อเทียบเป็นความชุกจำเพาะตามประเภทฐานความผิด พบดังนี้ ความผิดทำให้เสียหายมีการดื่มสุราเกี่ยวข้องร้อยละ 59.1 ความผิดเกี่ยวกับเพศมีการดื่มสุราเกี่ยวข้องร้อยละ 34.8 ความผิดต่อร่างกาย มีการดื่มสุราเกี่ยวข้องร้อยละ 20.8 ความผิดฐานบุกรุก มีการดื่มสุราเกี่ยวข้องร้อยละ 16.1 ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา มีการดื่มสุราเกี่ยวข้องร้อยละ 10.5 (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดหนองคาย. 2553 : 36-51)

จะเห็นได้ว่า แนวโน้มของการเข้าถึงและการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของกลุ่มเยาวชนที่อายุต่ำกว่า 20 ปี มีอัตราที่สูงขึ้นและที่น่าสังเกต คือ อายุการเคยบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเยาวชนจะมีแนวโน้มว่าอายุจะน้อยลง และผลกระทบที่จะตามมาได้แก่ ปัญหาด้านสุขภาพและทางด้านสังคมดังที่กล่าวมาข้างต้น นโยบายและมาตรการระดับชาติในการควบคุมและจัดการกับปัญหาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้น ได้มีการกำหนดแบ่งตามกลุ่มขอบเขตเป้าหมาย ซึ่งสามารถเกื้อกูลกันได้ไว้ ดังนี้ คือ 1) ความเป็นผู้นำ จิตสำนึก และความมุ่งมั่น 2) บทบาทของระบบบริการสุขภาพ 3) มาตรการระดับชุมชน 4) นโยบายการจัดการปัญหาการดื่มแล้วขับ 5) การควบคุมการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 6) การควบคุมกิจการตลาดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 7) นโยบายด้านภาษีและราคา 8) การจัดการผลกระทบจากการดื่มและอาการเมา 9) การจัดการกับผลกระทบจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ผิดกฎหมาย และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ผลิตไม่ได้มาตรฐาน 10) การติดตามและการเฝ้าระวัง (ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา, 2552 : 10) ถึงแม้ว่าทางรัฐบาลจะได้มีการมอบหมายให้คณะกรรมการนโยบายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แห่งชาติ และ คณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นผู้กำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหาของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ แต่ก็ยังพบปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่จากผลกระทบเชิงลบจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งปัญหาเหล่านี้สามารถป้องกันและหลีกเลี่ยงได้ด้วยการมีนโยบายแอลกอฮอล์ที่มีประสิทธิผล และการนำไปปฏิบัติที่จริงจัง ประเด็นสำคัญสำหรับการควบคุมปัญหาการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในกลุ่มเยาวชน คือ การป้องกันไม่ให้เยาวชนเข้ามาสู่การเป็นนักดื่ม หรือ การชะลอการเริ่มดื่มให้ช้าที่สุด สักส่วนของผู้ที่มิประสบการณ์การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แล้วในกลุ่มเยาวชนจึงเป็นดัชนีชี้วัดปัญหาที่สำคัญ

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในจังหวัดหนองคาย

3.2 เพื่อสร้างรูปแบบที่เหมาะสมในการส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้จำหน่าย ในจังหวัดหนองคาย

3.3 เพื่อทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้จำหน่าย ในจังหวัดหนองคาย

4. สมมติฐานการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (กล่าวในบทที่ 2) ผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นสมมติฐานเพื่อใช้ทดสอบความถูกต้องของทฤษฎีว่า

4.1 ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของ ปัจจัยด้านการยอมรับการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยด้านจิตสาธารณะ ปัจจัยด้านค่านิยมเกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในเทศกาลบุญต่าง ๆ ปัจจัยด้านการรับรู้ ปัจจัยด้านความต้องการขายสินค้า ปัจจัยด้านสนองความต้องการของผู้ซื้อ มีผลต่อการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ของผู้จำหน่ายในจังหวัดหนองคาย โดยแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่แสดงอิทธิพลส่งผลโดยตรงและทางอ้อม

4.2 หลังจากการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ได้สร้างขึ้น มีผลทำให้ผู้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ดีขึ้น

5. ขอบเขตการวิจัย

รูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในจังหวัดหนองคาย เป็นการศึกษาวิจัยเพื่อหารูปแบบในการที่จะแก้ปัญหาและผลกระทบเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีขอบเขตการศึกษาวิจัย ดังนี้

5.1 พื้นที่เป้าหมาย เป็นการศึกษาวิจัยเฉพาะในเขตพื้นที่จังหวัดหนองคาย คือ ผู้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในพื้นที่ทั้งหมด 9 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง สังกม ศรีเชียงใหม่ โพนธาดาก ท่าบ่อ สระใคร โพนพิสัย ฝ้ายไร่ และรัตนวาปี

5.2 ระยะเวลาวิจัย การวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การศึกษาหาปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดืมแอลกอฮอล์ของผู้จำหน่าย ในจังหวัดหนองคาย

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดืมแอลกอฮอล์ของผู้จำหน่ายที่เหมาะสม ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ และตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย

ระยะที่ 3 การทดลองและการประเมินผลของรูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดืมแอลกอฮอล์ของผู้จำหน่าย กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้จำหน่ายเครื่องดืมแอลกอฮอล์ ในอำเภอรัตนวาปี จังหวัดหนองคาย และวิเคราะห์ผลการทดลองเพื่อยืนยันประสิทธิภาพผลรูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดืมแอลกอฮอล์

5.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 1

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population) ประชากร คือ ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ผู้จำหน่ายเครื่องดืมแอลกอฮอล์ที่มีรายชื่อในทะเบียนของสำนักงานสรรพสามิตเขตพื้นที่ ในเขตจังหวัดหนองคาย รวมจำนวนทั้งสิ้น 4,232 คน จากทั้งหมด 9 อำเภอ

1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) คือ ผู้จำหน่ายเครื่องดืมแอลกอฮอล์ ในเขตจังหวัดหนองคาย ซึ่งได้มาจากการคำนวณขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจ เพื่อประมาณค่าเฉลี่ย กรณีทราบขนาดประชากร (อรุณ จิรวัดณ์กุล, 2542 : 277) ได้กลุ่มตัวอย่าง 366 คน ทั้งนี้เพื่อให้ได้คำตอบครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้การสุ่มแบบเป็นระบบ (Systematic Random Sampling)

การวิจัยระยะที่ 2 กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัยระยะที่ 2 ประกอบด้วย นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดหนองคายหรือผู้แทน ผู้รับผิดชอบงานควบคุมเครื่องดืมแอลกอฮอล์ในระดับจังหวัดและระดับอำเภอทุกแห่ง (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอและโรงพยาบาลชุมชน) ตัวแทนจากสำนักงานสรรพสามิตเขตพื้นที่อำเภอเมือง และอำเภอศรีเชียงใหม่ ปกครองอำเภอทุกแห่ง และตัวแทนจากสถานีตำรวจภูธรทุกแห่งในจังหวัดหนองคาย ใช้การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 50 คน

การวิจัยระยะที่ 3 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยระยะที่ 3 เป็นการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดืมแอลกอฮอล์ ในจังหวัดหนองคาย ได้แก่ กลุ่มทดลองที่ใช้ในการศึกษาวิจัยระยะที่ 3 คือ ผู้จำหน่ายเครื่องดืมแอลกอฮอล์ ในเขตอำเภอรัตนวาปี จังหวัดหนองคาย จำนวน 50 คน เป็นตัวแทนของผู้จำหน่ายจาก 5 ตำบล ๆ ละ 10 คน ซึ่งผู้วิจัยมีเหตุผลในการเลือกเป็นกลุ่มทดลอง คือ เป็นร้านค้าที่มีเครื่องดืมแอลกอฮอล์ไว้จำหน่ายมากกว่า 3 ชนิดขึ้นไป และมีความพร้อมและยินดีเข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้ และอำเภอรัตนวาปีเป็นพื้นที่ปฏิบัติงานของผู้วิจัยเอง ทำให้สะดวกต่อการเก็บข้อมูลและการเฝ้าสังเกต

5.4 ตัวแปรที่ใช้ศึกษาในการวิจัย

5.4.1 การวิจัยระยะที่ 1

1) ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุของการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดืมแอลกอฮอล์ คือ

- 1.1 คุณลักษณะการยอมรับการเปลี่ยนแปลง
- 1.2 จิตสาธารณะของผู้จำหน่ายเครื่องดืมแอลกอฮอล์
- 1.3 ค่านิยมเกี่ยวกับเครื่องดืมแอลกอฮอล์ในงานเทศกาลบุญต่าง ๆ

2) ตัวแปรคั่นกลาง ซึ่งเป็นปัจจัยเชิงเหตุและผล คือ

- 2.1 การรับรู้มาตรการควบคุมเครื่องดืมแอลกอฮอล์
- 2.2 ความต้องการขายสินค้า
- 2.3 การตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อ

3) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ซึ่งเป็นปัจจัยผลลัพธ์ คือ การปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดืมแอลกอฮอล์ ประกอบด้วย มาตรการในการควบคุมขายเครื่องดืมแอลกอฮอล์ มาตรการจำกัดการเข้าถึงและการหาซื้อ และมาตรการควบคุมการโฆษณาและการส่งเสริมการขาย

5.4.2 การวิจัยระยะที่ 3

การวิจัยระยะนี้ เป็นขั้นตอนการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดืมแอลกอฮอล์ของผู้จำหน่าย

1. **ตัวแปรอิสระ** คือ รูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรการควบคุม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้จำหน่าย ในจังหวัดหนองคาย

2. **ตัวแปรตาม** คือ การปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ประกอบด้วย มาตรการในการควบคุมเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ มาตรการจำกัด การเข้าถึงและการหาซื้อ และมาตรการควบคุมการโฆษณาและการส่งเสริมการขาย และปัจจัย หรือตัวแปรอิสระจากวิจัยในระยะที่ 1 ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ

6. ข้อตกลงเบื้องต้นการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้จำหน่าย เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามบัญชีรายชื่อจากทะเบียนของสำนักงานสรรพสามิตเขตพื้นที่อำเภอ เมือง และอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ที่เป็นการขออนุญาตจำหน่ายประเภท เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภท 3 และประเภท 4 ได้แก่ การขายปลีกสุราที่ผลิตในและผลิตใน ต่างประเทศ (ป.3) และการขายปลีกสุราเฉพาะที่ผลิตในประเทศ (ป.4) ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเภท ร้านค้าที่กระจายอยู่ในชุมชน และสามารถกระจายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้กับประชาชนได้ เป็นอย่างมาก

7. นิยามศัพท์เฉพาะ

7.1 รูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หมายถึง วิธีการ กิจกรรม โครงการ แผนงาน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ผู้จำหน่ายเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์เกิดการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

7.2 เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หมายถึง เครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของเอทิลแอลกอฮอล์และ สามารถนำมาบริโภคได้ เช่น เบียร์ ไวน์ อู สาโท กระแช่ น้ำตาลเมา เหล้าขาว แชมเปญ บรันดี วิสกี้ค็อกเทล ฟันซ์ รัม วอดก้า สุราไทยทุกชนิดรวมทั้งสุราต่างประเทศทุกชนิด

7.3 มาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หมายถึง ข้อกำหนดในการควบคุมเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ ตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ดังนี้

- 1) มาตรการในการควบคุมการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
- 2) มาตรการจำกัดการเข้าถึงและการหาซื้อ
- 3) มาตรการควบคุมการโฆษณาและการส่งเสริมการขาย

7.4 ผู้จำหน่าย หมายถึง ผู้จำหน่ายเครื่องดื่มน้ำที่มีส่วนผสมของเอทิลแอลกอฮอล์ที่อยู่ในจังหวัดหนองคาย ที่จำหน่ายเครื่องดื่มน้ำ ได้แก่ เบียร์ ไวน์ อู สาโท กระแช่ น้ำตาลเมา เหล้าขาว แชมเปญ บรั่นดี วิสกี้ค็อกเทล ฟันช์ รัม วอดก้า สุราไทยทุกชนิดรวมทั้งสุราต่างประเทศทุกชนิด ตามบัญชีรายชื่อของสำนักงานสรรพสามิตเขตพื้นที่ในจังหวัดหนองคาย

7.5 การปฏิบัติมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หมายถึง การที่ผู้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในจังหวัดหนองคาย ได้มีการปฏิบัติตามมาตรการในการควบคุมเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ มาตรการจำกัดการเข้าถึงและการหาซื้อ มาตรการควบคุมการโฆษณาและการส่งเสริมการขาย ตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ที่ได้กำหนดไว้

7.6 ปัจจัยด้านการรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่เกิดขึ้นกับผู้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ตามกระบวนการที่ร่างกายได้สัมผัสกับสิ่งเร้าภายนอกจากสิ่งแวดล้อมโดยประสาทสัมผัส จากนั้นร่างกายก็จะมีการตีความข้อมูล โดยอาศัยประสบการณ์ในอดีต ทักษะคิด คำนิยม ตลอดจนปทัสถานทางสังคมต่อสิ่งเร้า นั้น ออกมาเป็นความรู้ความเข้าใจ ซึ่งการรับรู้ถือได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการกำหนดหรือแสดงพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งได้มีการศึกษาวิจัยใน 3 ด้าน คือ

7.6.1 การรับรู้มาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

7.6.2 ความรู้สึกต่อมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

7.6.3 การพร้อมที่จะปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

7.7 จิตสาธารณะ หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อตนเองต่อผู้อื่นและต่อสังคม ในการให้ความเอาใจใส่เป็นธุระหน้าที่ของตน เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม และการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการกระทำตามหน้าที่รับผิดชอบของตนเองด้วยคุณธรรมที่ดีงาม การช่วยเหลือดูแลรักษาสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งของสาธารณะสมบัติของหน่วยงาน องค์กร และสังคม การแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละทรัพย์สินหรือแรงงานของตนต่อส่วนรวมกระทำเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คุณลักษณะของผู้มีจิตสาธารณะของผู้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในจังหวัดหนองคาย ได้ 4 ลักษณะ คือ

7.7.1 การพัฒนาตนเองให้มีจิตสาธารณะ

7.7.2 การมีจิตสาธารณะต่อบุคคลอื่น

7.7.3 การมีจิตสาธารณะต่อสังคม

7.7.4 การลงมือปฏิบัติด้วยจิตสาธารณะ

7.8 ความต้องการขายสินค้า หรือ อุปทาน หมายถึง ความต้องการขายเครื่องดัดแปลง แอลกอฮอล์ที่ผู้จำหน่ายเต็มใจนำออกเสนอขายให้ผู้ซื้อภายในระยะเวลาหนึ่ง ซึ่ง อุปทาน ในการขายเครื่องดัดแปลงแอลกอฮอล์ ประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ

- 1) ความเต็มใจที่จะเสนอขาย หรือให้บริการเกี่ยวกับเครื่องดัดแปลงแอลกอฮอล์ ที่ผู้จำหน่ายหรือผู้ประกอบการมีความยินดีหรือเต็มใจที่จะเสนอขายหรือให้บริการตามความต้องการซื้อ
- 2) ความสามารถในการจัดหาเครื่องดัดแปลงแอลกอฮอล์มาเพื่อเสนอขายหรือให้บริการ กล่าวคือ ผู้จำหน่าย หรือผู้ประกอบการจะต้องจัดหาให้มีเครื่องดัดแปลงแอลกอฮอล์ หรือบริการ อย่างเพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการซื้อของผู้ซื้อที่ทำให้ผู้จำหน่ายไม่สามารถปฏิเสธการขายได้

7.9 การตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อ หมายถึง การที่ผู้จำหน่ายได้ขายเครื่องดัดแปลงแอลกอฮอล์ให้แก่ผู้ซื้อที่ต้องการซื้อและบริโภค โดยไม่คำนึงถึงข้อห้ามตามกฎหมาย ซึ่งความต้องการซื้อประกอบด้วย ความต้องการ การมีอำนาจซื้อ และมีความเต็มใจที่จะซื้อ

7.10 การยอมรับการเปลี่ยนแปลง หมายถึง การที่ผู้จำหน่ายเครื่องดัดแปลงแอลกอฮอล์มีการปรับตัวยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ปรับทัศนคติ มีความเห็นชอบ และพร้อมที่จะปฏิบัติตาม ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้จำหน่ายเครื่องดัดแปลงแอลกอฮอล์ที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากมาตรการควบคุมเครื่องดัดแปลงแอลกอฮอล์ อันได้แก่ การยอมรับการเปลี่ยนแปลง และการจัดการกับการเปลี่ยนแปลง

7.11 ค่านิยมเกี่ยวกับเครื่องดัดแปลงแอลกอฮอล์ในงานเทศกาลบุญต่าง ๆ หมายถึง ความเชื่อของผู้จำหน่ายเครื่องดัดแปลงแอลกอฮอล์ มีความเชื่อว่าเครื่องดัดแปลงแอลกอฮอล์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่บุคคลหรือคนในสังคมชุมชนยอมรับว่าเป็นสิ่งดีงามในการใช้ฉลองในเทศกาลหรืองานบุญ ประเพณีต่าง และเพื่อเป็นการต้อนรับเพื่อนฝูงและญาติ และมีความยินดีในการจัดหาเครื่องดัดแปลงแอลกอฮอล์มาเพื่อจำหน่าย

8. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

8.1 ในเชิงทฤษฎี

8.1.1 เพื่อให้เกิดความชัดเจนเชิงประจักษ์ ในการประเมินผลการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ของผู้จำหน่าย ในจังหวัดหนองคาย ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และผลการวิจัยจะเป็นแนวทางสำหรับพื้นที่อื่นนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในอนาคตต่อไป

8.1.2 เพื่อได้ทราบว่าอิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อการส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ที่ได้จากการวิจัย โดยมีปัจจัยเชิงสาเหตุ จากปัจจัยคุณลักษณะการยอมรับการเปลี่ยนแปลง จิตสำนึกและของเสียของผู้จำหน่ายเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ ค่านิยมเกี่ยวกับเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ในงานเทศกาลบุญต่าง ๆ การรับรู้มาตรการควบคุมเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ ความต้องการขายสินค้าและการตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อ ที่ได้จากการศึกษาในลักษณะของสมการโครงสร้างเชิงเส้น จะทำให้ทราบว่าปัจจัยใดส่งผลกระทบต่อผู้จำหน่ายเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ให้ปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งผลการวิจัยนี้จะช่วยเพิ่มพูนองค์ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของการมีจิตสำนึกต่อกฎหมายของคนในสังคมไทย และเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยในอนาคต

8.2 ในเชิงนโยบายและการพัฒนาองค์กรของรัฐ

8.2.1 ได้รูปแบบการส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ของผู้จำหน่าย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ตามความเหมาะสม

8.2.2 ได้ทราบถึงปัญหาในเชิงการปฏิบัติงานในสภาพความเป็นจริง หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปเป็นข้อมูลในการที่จะพัฒนาระบบการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

8.2.4 เป็นข้อมูลทางวิชาการที่นำเสนอแก่ผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง ในการกำหนดนโยบายและทิศทางในการปฏิบัติงาน การประสานงานระหว่างหน่วยงาน ในการควบคุมเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ที่เกิดผลทางรูปธรรมต่อไป

8.3 ในด้านเกี่ยวกับผู้จำหน่ายเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างรูปแบบการส่งเสริมให้บุคคลที่ประกอบอาชีพจำหน่ายเครื่องดื่มน้ำแอลกอฮอล์ ได้ปฏิบัติตามมาตรการที่กฎหมายกำหนด เพราะถือว่าเป็นอาชีพหนึ่งที่มีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญต่อความสงบสุขของสังคม ในการศึกษาในครั้งนี้

ทำให้ทราบถึงแนวทางที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้จำหน่ายได้ปฏิบัติตามมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นอย่างดี เพราะถือไว้ว่าการประกอบอาชีพใดๆ จะต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม ปฏิบัติตามกฎหมาย มีคุณธรรมและจรรยาบรรณที่ดีแห่งอาชีพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY